

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Phenix-Fuglen. Et Angelsachsisk Kvad førstegang udgivet med Indledning, Fordanskning og Efterklang

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Phenix-Fuglen. Et Angelsachsisk Kvad førstegang udgivet med Indledning, Fordanskning og Efterklang", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1840_679-com-shoot-idm105.pdf (tilgået 12. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

Tilegnelsesdigtet med førstelinjen "Kongen døde under Vinters Hjerter" blev trykt første gang i *Adresseavisen*, nr. 148, den 27. juni 1840, sp. 1 f., under titlen "Lykønskning til Kroningen". Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her.

epoke.

allerede.

de engelske kvad fra den tidlige middelalder.

ordsprog; jf. Mau 1879, nr. 5.775, og Grundtvig 1845, nr. 1.683.

svigt, manglende standhaftighed.

forklare; slippe fri af.

svigt, manglende standhaftighed.

dvs. bestilte.

ganske vist.

bogserie med angelsaksiske værker.

oversigt; plan for.

ignorering, almindelig uvenlighed.

fuldt ud.

udviste.

(flod)bredden med den fede, frugtbare jord. Hele passagen er et citat fra *Hamlet*, 1. akt, scene 5.

store vovemod, dristighed.

tydeligvis, åbenlyst.

som.

må misforstå (optativ).

toget.

overleverede stykker.

bogserie med angelsaksiske værker.

for ham.

noget, som angår ens ære; æressag.

kendere af angelsaksisk.

sigter til Layamons *Brut*, der er en englandshistorie på vers.

står oplistet bagest i; sigter til sektionen "Anmærkninger" fra Grundtvigs 1820-oversættelse, *Bjowulfs Drape*, s. 267-312.

svigt, manglende standhaftighed.

vises.

afstumpethed, tværhed.

dvs. leksikograf, ordbogsforfatter.

lat., altid majestætisk (som kejser Augustus, hvis navn betyder 'den ophøjede').

lat., altid blålig (som et lig) eller hadefuldt, misundelig.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

er for dyre for fattige.

rigsdaler.

noget, som angår ens ære; æressag.

med mindre.

dvs. en udgave af den oldengelske tekst, trykt i Danmark.

forfatterskab.

ødelagt, mishandlet.

mest bemærkelsesværdige; besynderligste.

indholdsløse.

bemærkelsesværdige.

dvs. smilte.

domkapitlet.

klenodiet, skatten.

dvs. blad 56 recto-65 verso.

frem i.

tyder.

opdelt.

fornemmelse.

forskere med kendskab til angelsaksisk.

bogstavrimene eller prosodien, dvs. læren om at skrive vers.

pedantiske metrikere.

Grundtvigs fordanskning af den latinske betegnelse for en håndbog i latinsk (og græsk) metrik (*Gradus ad Parnassum*; da., stige til Parnasset). En krybekrage er en primitiv stige, bestående af en enkelt lægte med tværtrin og med en krog øverst.

ny tid eller epoke; nytårstid.

her: afhandling indleveret til prøveforsvar for Henrichsens ophold som alumne på Borchs Kollegium.

sidste indsamling af korn på marken efter høst.

dvs. skæppen, rummål for fx korn.

frem i.

formentlig.

helt klart.

stumper, rester.

gør de ret i.

i hvert fald; i det mindste.

det hebraiske sprog

hebræerne, jøderne.

her: spalte.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

dvs. tågen.

vidunderfuglens.

som stammer fra forfatteren Plinius.

rimelige.

dvs. syntes.

fornuftsstridig.

kapitel.

talemåde om ræven, se Mau 1879, bind 2, s. 225.

person fra det antikke Alexandria.

Antikken havde en forestilling om verdensaldre, der afløste hinanden og var opkaldt efter metaller: guld, sølv, bronze og jern. Jernalderen er det ringeste og sidste led i udviklingen. Også i Biblen kan man finde forestillinger om aldre, der er knyttet til metal, og som afløser hinanden, Dan 2,36-45.

på den anden side af Indien.

ernæres.

Grundtvigs Værker viser teksten som et selvstændigt afsnit efter den angelsaksiske tekst.

afskyde, afstøde.

ganske vist.

i forvejen.

iagttagelsen.

dværgene i åndelig forstand.

på; som hører til under; som arbejder ved.

indlysende, tydelige.

gik de lærde herrer galt i byen; blev holdt for nar; talemåde om ikke at forrette sit ærinde, men i stedet gøre sig latterlig.

til alt held.

ældre tiders almanakker indeholdt ud over kalenderdelen ofte også vejrvarsler og andre spådomme.

Det vides ikke, hvad dette begreb dækker.

i bedste fald.

ordsprog, jf. Grundtvig 1845, nr. 2.260, svarer til 'bedre sent end aldrig'.

dvs. syndefaldet, jf. 1 Mos 2.

efter.

på jorden; i det dødelige menneskes tid på jorden.

dvs. fugl Føniks.

den tid, der oprandt med bogtrykkerkunsten, opdagelsesrejserne og reformationen (se Vind 1999, s. 349 f.).

lovsangens.

dvs. syntes.

lovprisende (helte)digt, ofte med omkvæd.

ligbål.

den tid, der oprandt med bogtrykkerkunsten, opdagelsesrejserne og reformationen (se Vind 1999, s. 349 f.).

studier af de klassiske tekster og de døde sprog, dvs. hebraisk, græsk og latin, eller gold boglig beskæftigelse med fortidens litteratur og historie.

her: den golde lærdom.

studierne af de klassiske tekster og de døde sprog, dvs. hebraisk, græsk og latin, eller den golde boglige beskæftigelse med fortidens litteratur og historie.

dvs. syntes.

den tid, der oprandt med bogtrykkerkunsten, opdagelsesrejserne og reformationen (se Vind 1999, s. 349 f.).

allerede.

læren om ånder.

det at fatte ånden i budskabet.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 6.964, og Grundtvig 1875, nr. 2.704. Uskel betyder uret.

de fag ud over latin, som børnene lærte i latinskolen, bl.a. læsning, skrivning og katekismus, men ikke realfag som naturvidenskab eller geografi.

studierne af de klassiske tekster og de døde sprog, dvs. hebraisk, græsk og latin, eller den golde boglige beskæftigelse med fortidens litteratur og historie.

den tid, der oprandt med bogtrykkerkunsten, opdagelsesrejserne og reformationen (se Vind 1999, s. 349 f.).

her: oldtidsgranskeren.

dvs. følte.

dvs. syntes.

den tid, der oprandt med bogtrykkerkunsten, opdagelsesrejserne og reformationen (se Vind 1999, s. 349 f.).

studierne af de klassiske tekster og de døde sprog, dvs. hebraisk, græsk og latin, eller den golde boglige beskæftigelse med fortidens litteratur og historie.

ny opblomstring, ny epoke.

ny opblomstring, ny epoke.

ny åndelig opblomstring, ny åndelig epoke.

studierne af de klassiske latinske tekster.

ganske vist.

studierne af de klassiske tekster og de døde sprog, dvs. hebraisk, græsk og latin, eller den golde boglige beskæftigelse med fortidens litteratur og historie.

nedsættende betegnelse, som Grundtvig havde dannet og brugte om en umoden og snævert fornuftsmæssig forskning eller undervisning, fx latinskolens udenadslære.

Grundtvig opererer med fire hovedfolk i verdenshistorien, nemlig jøderne (hebræerne), grækerne, romerne og nordboerne, se også indledningen til *Haandbog i Verdens-Historien*.

verdenshistorien.

lovsangstid, Grundtvigs eget udtryk for oldtiden.

folkevisetiden, nærmere bestemt middelalderen.

nedsættende betegnelse om oplysningstiden.

en af de bedste.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

afskød, udskiftede, afstødte.

studier af de klassiske tekster og de døde sprog, dvs. hebraisk, græsk og latin, eller god boglig beskæftigelse med fortidens litteratur og historie.

Grundtvigs Værker forsyner ikke den angelsaksiske tekst med kommentarer.

Grundtvigs Værker forsyner ikke den latinske tekst med kommentarer.

et sagnland langt østpå; der, hvor solen står op.

herfra.

vidt omkring.

læ.

blidhed, mildhed.

dvs. fagert, smukt.

meget ofte (fuld- har forstærkende betydning).

ikke-betydningsbærende hjælpeverbum.

her: midvinter; egl. natten, hvor midvinterblotet holdtes.

beklædt med klippetinder; med takket overflade.

plan.

ikke-betydningsbærende hjælpeverbum.

rundt omkring.

(sol)strålelandet.

overordentlig skøn (fuld- har forstærkende betydning).

plateauet.

stedsegrøn.

meget langt (fuld- har forstærkende betydning).

her: Syndflodens.

sådan.

den solåbne lund, dvs. fuldt belyst af solen.

dvs. Jesus.

jordkloden.

prange, tage sig prægtigt ud.

nymåne.

således.

vanskelige, hårde vilkår.

således.

meget nem (fuld- har forstærkende betydning).

bebuder.

dronningetronen, se indledningen, afsnittet om den frie fordanskning.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

beskytte, tage vare på.

modvillig.

et sagnland langt østpå; der, hvor solen står op.

kildevældet, der oplyses i strålerne fra den opgående sol, eller væld af stråler, idet solen står op.

rødnes, farves rød.

stille.

fødsel.

dronningetronen, se indledningen, afsnittet om den frie fordanskning.

harmoni.

strengespil, spil på strengeinstrument.

om sommeren; i den sommerlige skov.

vedvarende.

det natlige tidsinterval på 12 timer, hvor Fønix må vente på solens genopståen.

stille.

således.

solbebuderen.

selv om det går langsomt; der hvor det går langsomt.

lovprisning.

eftertragter, længes efter.

tidskrævende, vanskelig.

palmestamme, et ordspil på det græske ord for palme, 'phoinix'.

uden.

ikke-betydningsbærende hjælpeverbum.

ny epoke, tidsalder

dvs. celler.

blomster.

korn af stivnet virak, dvs. røgelseskorn.

således.

kaster lys over.

overordentlig hurtigt.

ikke-betydningsbærende hjælpeverbum.

i store mængder; et favnemål er en ældre rumenhed.

besvangrer, opfylder.

røgelsesskyer.

lovprisning.

skønne; dristige (fuld- står her blot som fyldord).

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

fagre, skønne.

rundt om.

glødende aske.

hurtigt.

flammesøjlen.

den grå aske, som stammer fra vinterens fyringssæson, eller spor som efter vinteren, dvs. ingenting.

endnu.

et ubestemt tidsrum, som varer flere dage.

herligt lykkeligt år, se også indledningen, afsnittet om jubelår og gyldenår.

født af aske.

rund; buet, som en bug (udspilet mave).

sprække, udklække.

skinnende orm, her: den orm, som Føniksfuglen i visse versioner af myten udvikler sig af.

med vished.

afskyder, afstøder.

hurtigt.

nytårsnymåne.

ikke-betydningsbærende hjælpeverbum.

fugleunge.

ligemand.

i sandhed.

således.

allerede.

sæd, der er lagt til side og skal bruges til forårets såning.

tiltrækkende; yndet.

den askefyldte rede.

endnu.

ligklædet.

her: Jorden.

kalligraferer, skriver omhyggeligt.

stilus eller stylus af guld, brugt til indgravering.

indgravere.

her: runebogstaver.

sten af marmor.

guldblomstret.

hvælvede.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ude af syne.

højtliggende steder, fx klippetoppe.

utallige.

således.

langt nedhængende.

vilje, overlæg.

menneskelig forstand.

den alvidende.

tyder, udlægger.

værdifuld (fuld- har forstærkende betydning).

lige.

med vished; sikkert.

den fortsatte vekslen mellem liv, død og genopstandelse.

meget sære; særlige (fuld- har forstærkende betydning).

renset ved glødning.

verdens fortrædeligheder.

graven; jorden (hvor ormene bl.a. lever af lig).

høj eller sted, hvor en person dræbes i kamp.

himmelfødte.

et sagnland langt østpå; der, hvor solen står op.

lovprisning.

ligesom.

adlød.

fjenden; den skyldige, her: Djævlen eller slangen.

blændværk.

forhekset.

ligesom.

ranke, flotte.

det øde og golde område.

jordkloden.

møjen; sorgen.

dvs. Evas afkom, her: Kristus, jf. 1 Mos 3,15.

åbnede.

således.

henvisning til 1 Kor 13,12, hvor menneskets nuværende erkendelse beskrives som ufuldkommen, idet gådespejlet kun lader os se og forstå os selv stykkevis.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

ligesom.

således.

møje; sorg.

opførelse som af helgener.

helte, krigere.

vel (fuld- er ofte blot fyldord i vers).

billede på Djævlen, slangen i Paradis.

røgelse.

mængde af blomstrende liljer.

det åndeligt frugtbare ved at have troen.

krop af ufuldkommenheder; synder

venter (på).

gjaldren, høje klang.

stor forsamling.

i den grad.

og dårer vil han irettesætte.

vilkåret.

født af aske.

dvs. bygget.

At slå noget i vejr og vind betyder at ringeagte det; at slå det hen i vejret.

digterprofet.

her også: sprog- eller stiltone.

således.

nynnen.

den nye gyldne tid.

vilkåret.

således.

vilkåret.

genfødt.

graven eller stedet, hvor Føniks befandt sig i sit ormestadie.

således.

mennesket.

hurtigt.

sådan, på den måde.

dronningetronen, se indledningen, afsnittet om den frie fordanskning.

engleskarer.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

galede.

Jesu himmeltrone, jf. Åb 22,1-3.

lovprisning.

her: viser om heltemodige og store gerninger.

gerninger.

fornem, mægtig konge; overkonge; her: formentlig Jesus.

Grundtvig antyder måske en lighed mellem Faderen og Sønnen, som dele af treenigheden.

således.

genfødte.

i himlen.

digterlønnen.

scepteret.

dvs. styrke.

(den lovede) plads i Himlen.

blomster.

røgelsessky.

således.

helgenerne eller Guds udvalgte folk.

således.

røgelsessky.

åbnede.

dvs. hil være dig! Ordet, som er arkaiserende, kommer af en sammensætning af det gammeldanske 'hel' og 'sæl', dvs. hel og lykkelig, salig.

scepter.

også.

bænke for de udvalgte.

lovprisende (helte)digt.

det bånd, der knytter den døbte eller troende til Gud; også om kredsen af troende.

dronningetronen, se indledningen, afsnittet om den frie fordanskning.

således.

endnu.

dronningetronen, se indledningen, afsnittet om den frie fordanskning.

billede på Danmark (se også Toldberg 1950, s. 179). Udtrykket er formet som en kenning, der i den norrøne digtning er en særlig form for poetisk omskrivning.

med stemme som eller stemt som en basun, muligvis en hentydning til Heimdals horn.

forsamlingen af skjalde.

Grundtvig skelner formentlig mellem de kristeligt overlegne skjalde, som digtede i den tidlige angelsaksiske

periode med nordisk metrik (bogstavrim) og de dårlige indfødte konger, man havde i det sydengelske.

de oldengelske kvad i al almindelighed. Det er formentlig Grundtvigs indforståede betegnelse for en lang række kristelige digte om ældre britisk (kirke)historie skrevet på angelsaksisk og begyndende med Cædmon.

pergamentbladet, oftest fremstillet af kalveskind.

høj bakke eller lignende, hvorpå et signalbål kan tændes.

udruget.

formentlig den kollektive hukommelse, hvorfra digterne henter deres stof.

tid, i hvilken en fugl endnu kun kan flagre, ikke flyve.

afskød, afstødte.

også.

endnu.

vilkår.

den anden afgrøde på samme mark i samme sæson.

herligt lykkeligt år; se også indledningen til nærværende tekst, afsnittet om jubelår og gyldenår.

til gavns.

billede på Danmark (se også Toldberg 1950, s. 179).

praler ikke, tager sig ikke imponerende ud.

sigter måske til skibets brede agterspejl, udsmykket med perler. Konstruktionen passer dog bedre til 1500-, 1600- og 1700-tallets krigsskibe end til vikingetidens klinkbyggede langskibe.

således.

folkets sorg, her allusion til tabet af flåden til englænderne i 1807.

metafor for (de engelske) piratskibe eller vikingeskibe.

bådehuset.

bådehus.

det danske folk.

således.

dvs. bølgevognen; kenninglignende metafor for skibet.

dvs. gode havne.

det bevis, der oplyser et skibs mål og bæreevne, tonnage.

steder, hvor konger har slået sig ned eller boet, og hvorfra de udøvede deres magt.

stævne blandt de mennesker (mænd), der senere dannede adelsstanden. Begrebet dækker 1800-tallets forestillinger om middelalderens storbønder, hvorfra adelsstanden udviklede sig.

billede på Danmark (se også Toldberg 1946, s. 179). Udtrykket er formet som en kenning, der i den norrøne digtning er en særlig form for poetisk omskrivning.

køs, dvs. kyste, skræmte.

udtrykket henviser til sagnet om Roms grundlæggere, Romulus og Remus, der som spæde fik die af en hunulv. Her skal det opfattes som det romerske sprog, der ukritisk har været anvendt i den lærde verden gennem hele middelalderen.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

overalt (fuld- har her forstærkende betydning).

det døde latinske sprog.

med veltalende mund; glad, lykkelig.

kappestrid med runer; kamp på trylleruner.

inden for bælteerne Storebælt, Lillebælt og Øresund, dvs. i Danmark.

her: den orm, der bliver til fugl Fønix.

afskød, udskiftede, afstødte.

begyndte.

dvs. rådede.

endnu.

tidsalder; generation.

grundlægger; her Frederik 6.

maj måned og det nyudsprungne løv, der kommer der. Kongeparret havde sølvbryllup den 22. maj 1840.

kongeslottet; her: Frederiksborg i Hillerød i Nordsjælland, hvor kongen blev salvet den 28. juni 1840.

blomster.

den danske stjerne; enten en hentydning til kongen selv, jf. Grundtvigs titel på hyldestbogen *Skjalde-Blik paa Danmarks Stjerne i Sølv-Bryllups og Kroningsaaret 1840*, eller til de festklædte gæster under salvingen, hvoraf en del af herrerne kunne bære dannebrogordenen, der har en bryststjerne med diamanter. I øvrigt deltog Grundtvig ikke i salvingsceremonien på slottet, fordi han på kroningsdagen først prædikede i Vartov og om aftenen ledede et særmøde i foredragsforeningen Danske Samfund om just betydningen af højtideligheden i Frederiksborg Slotskirke.

glas (arkaiserende).

farligt, overnaturligt væsen; ond, skadelig åndsretning.

Danmark.

dvs. styrke.

egl. Guds trone, her dog snarere et billede på den danske kongetrone.

allerede.

gren eller stok, som man mente kunne udpege skjulte skatte ligesom en ønskekvist.

lampe med ét enkelt glas og en klap, som kunne skjule lyset, også kaldet en tyvelygte. Her sigtes formentlig til et klart, men dog ensidigt lysskær.

med flid og omhu; snæversynet.

åbnede for os.

kirkerøver.

(klassisk) lærd, som bruger det døde latinske sprog.

stå (imperativ pluralis).

syng (imperativ pluralis).

dvs. elvervild, fortryllet af elvere. Navnet er dannet af adjektivet.

blev forstenet.

danske konger af navnet Frode. Den mest berømte var Frode Fredegod.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

vil bære (optativ).

hædersbevisningen.

folkevisen.

de agtværdige mænd, med konnotationer i retning af 'de danske mænd'.

vågn (imperativ pluralis).

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 171: "Det er ingen Sag, at skære en tyk Skive af en Andens Brød".

slægten af helte, krigere.

forfædrenes.

digtekunsts.

her: bygger.

bladbyg, dvs. byg, som ikke er skreden eller faldet.

ugerningsmænd.

feje eller dødsens.

stærk, modig.

agtværdige kvinder, med konnotationer i retning af 'danske kvinder'.

afvises eller gennemskues som det, det er.

således.

danske konger af navnet Frode. Den mest berømte var Frode Fredegod.

fredelskende.

dronningetronen, se indledningen, afsnittet om den frie fordanskning.

det bånd, der knytter den døbte eller troende til Gud; også om kredsen af troende.

hentydning til Thors styrkebælte, Megingjord.

dvs. hil være dig! Ordet, som er arkaiserende, kommer af en sammensætning af det gammeldanske 'hel' og 'sæl', dvs. hel og lykkelig, salig.

omgiv med lyd (imperativ).

mystisk; særligt.

Anvendt litteratur

- Grundtvig, N.F.S. (1840a) "Lykønskning til Kroningen" i *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger (Adresseavisen)*, nr. 148, den 27. juni, sp. 1 f. København
- Grundtvig, N.F.S. (1840b) *Skjalde-Blik paa Danmarks Stjerne i Sølv-Bryllups og Kronings-Aaret 1840*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1845) *Danske Ordsprog og Mundheld, samlede og ordnede af Nik. Fred. Sev. Grundtvig*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1875) *Danske Ordsprog og Mundheld, samlede og ordnede af Nik. Fred. Sev. Grundtvig*. København
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1995) "Grundtvig og guldalderens København" i *Danske Studier*, s. 107-139. København
- Mau, Edvard (1879) *Dansk Ordsprogs-Skat*, 1-2. København
- Toldberg, Helge (1950) *Grundtvigs symbolverden*. København
- Vind, Ole (1999) *Grundtvigs historiefilosofi*. København

